

15 ÉVES A KALEIDOSCOPE.

A modern orvostudomány története napjainkig

15 YEARS OF KALEIDOSCOPE

The history of modern medicine to the present day

prof. dr. Forrai Judit DSc

Semmelweis Egyetem Megelőző orvostani és Népegészségtani Intézet

Orvostörténeti Munkacsoport

forraijud@gmail.com

Initially submitted Sept.10, 2025; accepted for publication Sept.30.2025

Abstract

The "Modern Medicine" section of the Kaleidoscopehistory journal (from the 19th century to the present with 162 articles) is the most extensive and explores paradigm shifts of intellectual and methodological changes. This section surpasses the narrow, conventional borders while placing medical history into a broad interdisciplinary context, covering also the history of culture, society, and science.

The section highlights the intergation of medicine with a number of allied sciences (e.g., epidemiology, sociology, informatics), which created the current medical knowledge matrix. Key themes cover the history of cardiology (e.g., discoveries of cardiac functionality) major epidemics (e.g., polio, cholera) with evolution of vaccination, further developments in dietetics, the women's role in medicine and technological innovations of surgery. The journal provides in-depth analysis of medicine's social and political interrelations (e.g., wartime crises, philosophy, art), which can be defined as a "Kaleidoscope-Effect." Thanks to its Open Access model and strict peer-review principles, the journal actively builds domestic and international research networks, confirming its position as the flagship of modern, multidisciplinary medical history research.

Kulcsszavak: modern medicina, paradigmaváltások, szakterületek sokasága, kaleidoscope-effekt

Keywords: modern medicine, paradigm shifts, multitude of specialties, kaleidoscope effect

Initially submitted Sept.1, 2025; accepted for publication Sept.30.2025

Rovat: A modern orvostudomány története napjainkig

Szerkesztő(k): dr. Forrai Judit DSc

<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=rovat&rovatid=20>

A folyóiratban ez a rovat a legterjedelmesebb, 162 cikk jelent meg, a vizsgálat lezárásának időpontjáig. Tudtam, hogy sok írás lesz itt, de ennyire azért nem számítottam. Ez azért is lett lehetséges, mert az induláskor 2010-ben még „csak” 18 rovat jött létre és az interdiszciplinaritás miatt sokféle téma került ebbe a rovatba. A témaköre rendkívül sokszínű, magában foglalja az élettudományok, a gyógyszerészet, a filozófia, a sport és a kultúrtörténeti vonatkozásokat is, ami rávilágít a szerkesztőség azon szándékára, hogy az orvostörténetet szélesebb kontextusba helyezze, mint eddig volt. A „modern” jelző mélyebb koncepciót sugall, mint egy egyszerű időrendi felosztás. A publikált cikkekből kiderül, hogy a folyóirat nem a 20. vagy 21. századi orvoslást tekinti modernnek, hanem sokkal inkább az intellektuális és módszertani paradigmaváltásokat szakmánként, amelyek szakított az eddigi mereven elhatárolt modellektől.

A rovatban a ma élő problémák megoldásait, új felfedezések felhasználásait is megtaláljuk. Ez a történelmi kor, a 19. századtól napjainkig tartó időszakot mutatja be. Az orvosi szakma legtöbb változása, paradigmaváltása alakult ebben az időszakban, az orvosi szakmák specifikálódása egy szakmai területen is a kutatások elméleti és technikai fejlődése következtében amelyek szélesre nyitották a megismerés és tudás, valamint gyógyítás lehetőségének arzenálját. Az orvostörténet legújabb időszaka tükrözi az interdiszciplinaritást, amely számos más tudományterület eredményeit és módszereit is felhasználva segíti az orvoslás múltjának megértését és elemzését. Ezek a segítő társtudományok mint pl.: a történelemtudomány, antropológia, etnológia, biológia, szociológia, pszichológia, demográfia, közegészségügy és epidemiológia, filozófia, és etika, művészeti tudományok, nyelvtudomány, statisztika, geográfia, matematika, fizika, kémia, optika, informatika stb. melyekhez társul az ipari fejlődés, mint vegyipar, festék-, textil-, fém-, műszer-, hadi-ipar, haditechnika, híradástechnika stb. amelyek felhasználásával mind hozzájárultak az orvostudomány ugrás szerű fejlődéséhez, a mai tudás mátrix kialakulásához, azokat integrálva, hasznosítva. Egy szélesebb szemlélet, látásmód alakult ki az új technológiák biztonságos alkalmazása révén. Ma már elképzelhetetlen egy bármilyen diagnózis, megállapítás felállítása, a különböző tudományágak eredményeinek felhasználása nélkül. Így kaphatunk teljesebb képet az orvostudomány fejlődéséről, tudományos, társadalmi, kulturális és gazdasági szempontok megállapításaihoz is. Lehetővé teszi a mélyebb elemzést különböző szemszögekből megközelítve a múltat, árnyaltabb és pontosabb következtetések meghozatalához. A multidiszciplináris megközelítés új forrásokat nyit meg összekapcsolva a többi tudománnyal, újabb információkkal, erősítve egy holisztikus szemlélettel integrálódva az emberi történelem részeként.

A modern orvoslás rovatban 2025. júliusig megjelent cikkeit többféle szempont szerint értékelhetjük mint pl. korszakok, vagy szakterületek szerint. Mint a bevezetőben hangsúlyoztuk induláskor az első lapszámban 18 különböző rovatot indítottunk az ókori orvoslás és mágiától a középkori medicinán keresztül, a modern orvoslás, az egészségügyi normatív szabályok, a népi gyógyítás, a gyógyszerészet történetén keresztül a sporttörténetet, a kultúrtörténet nemét, a bibliográfiai-, levéltári, technikátörténeti-, múzeumi-, irodalmi-, orvosi nyelvezeti-, biográfiai- forrásokat vizsgálva.

A tematikák, szakmák szerint csoportosíthatjuk a megjelent cikkeket és ilyen szempontból értékelhetjük azokat. Egyik kiemelkedő, többrészes sorozat a **kardiológia**, a **szív**

funkcionális részeinek felfedezései mélyreható, csodálatos történeteit Fazekas Tamás kardiológus professzor gondosan csiszolt írásaiban jelenik meg. A ma már szerzői nevekkkel ellátott szív-képletek, funkcionális egységek működési mechanizmusok felfedezése, mint pl. a Tawara-szár¹, a Purkinje² rostok, a szív normális, ritmusos működését biztosító sinus (sino-atrialis; Keith-Flack) csomó felfedezése³, a His-köteg⁴, a QT-szindróma⁵, ritmuszavar, pitvarlebegés, az antiaritmiás gyógyszerfejlesztés stb. lebilincselő történeteiről olvashatunk. Egyes kutatók egymás munkájára épülve, tovább fejlesztve, vagy pont azt kritizálva jutottak el a mai kardiológiai tudásanyaghoz, differenciált diagnózisok felállításához, speciális gyógymódjaihoz az újszülöttektől az idős korban előforduló szívbetegségek gyógyításának érdekében. Új kutatási eredmények érdekes bemutatása Király László írása a szív és az agy párbeszédéről, beidegzés kettősségéről, válaszokat keresve arra, végül is hol történik a szív az élő motorunk beidegzése, mennyire önálló a szív az agytól? Mi az az agy-szív tengely? mennyire autonóm a szív idegrendszere?⁶ A leggyakrabban előforduló szívfejlődési rendellenességének az 1673-ban felismert majd 1888-ban Fallot adta elnevezést a „tetralogie” néven beazonosított betegség történetéről olvashatunk a mai kutatásig a felfedezésekről és kezelésekről Szabó Balázs írásában.⁷

Különösen sokat foglalkoztatta a kutatókat **a táplálkozással kapcsolatos témák**. A mai egészségpiacon és a kutatásokban igen jelentős szerepet kapott a táplálkozás vizsgálata és hatása a szervezetre a ma létező technikák segítségével. Az a filozófiai bon mot-nak is számító könyvsiker Brillat-Savarin: *La Physiologie du Gout* (1826) lapjain olvasható: *Dis-moi ce que tu manges, je te dirai ce que tu es, /Mondd meg, mit eszel s megmondom ki vagy*⁸, ma már tudományosan is igazolhatóvá vált a táplálkozás minőségének fontossága. A szervezetbe bejutó tápanyagok egyre jelentősebb helyet foglalnak el az egészség megtartásában, a különböző betegségek megelőzésében és kialakulásában, valamint a gyógyítás sikerlben,

Remek cikkek tanúskodnak a kutatások fejlődéséről, a bélrendszer és betegségeinek történetéről (Nagypál Petra)⁹ emésztés, divat diéták, élelmiszeripar állomásairól (glikációs/AGE kutatások), a középkori étkezési szokásokról / és ezen szerző más rovatban megjelent írása is (Tóth Vivien),¹⁰ egyes táplálkozási anyagok újra hasznosításáról különösen

¹ Fazekas Tamás: Sunao Tawara: <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=684>, DOI: [10.17107/KH.2022.24.81-92](https://doi.org/10.17107/KH.2022.24.81-92)

² Fazekas Tamás: Jan Evangelista Purkinje: <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=600>, DOI: [10.17107/KH.2021.22.81-95](https://doi.org/10.17107/KH.2021.22.81-95)

³ Fazekas Tamás: Sinus (sino-arterialis) keith-Fleck csomó felfedezése: <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=528>, DOI: [10.17107/KH.2020.20.52-67](https://doi.org/10.17107/KH.2020.20.52-67)

⁴ Fazekas Tamás: Wilhem His Jr (1863-1934), a szív pitvarait és kamráit összekötő anatómiai nyaláb (atrioventricularis fasciculus; His-köteg) felfedezője és a találmány fejlődéstörténete: <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=495>, DOI: [10.17107/KH.2019.19.1-17](https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.1-17)

⁵ Fazekas Tamás: A hosszú-QT-szindróma és a torsades de pointes kamrai tachycardia története, DOI: [10.17107/KH.2012.5.26-74](https://doi.org/10.17107/KH.2012.5.26-74)

⁶ Király László: A szív és az agy párbeszéde, DOI: [10.17107/KH.2022.24.58-80](https://doi.org/10.17107/KH.2022.24.58-80)

⁷ Szabó Balázs: Fallot-tetralógia kutatásának és kezelésének története, DOI: [10.17107/KH.2022.24.93-97](https://doi.org/10.17107/KH.2022.24.93-97)

⁸ Brillat-Savarin: *La Physiologie du Gout*ban (1826): Az ízlés fiziológiája (1912) Budapest, Singer és Wolfner.

⁹ Nagypál Petra: A gyulladásoos bélbetegség eredete, DOI: [10.17107/KH.2024.29.8](https://doi.org/10.17107/KH.2024.29.8)

¹⁰ Tóth Vivien, Nagy Krisztina, Veresné dr. Bálint Márta: Az előrehaladott glikációs végtermékek (AGE-k) kutatásának története, DOI: [10.17107/KH.2024.29.6](https://doi.org/10.17107/KH.2024.29.6), Tóth Vivien: étkezési szokások a középkorban, DOI: [10.17107/KH.2020.21.334-347](https://doi.org/10.17107/KH.2020.21.334-347)

német szerzők tollából, új fehérjeforrások hasznosításáról (Fabine Stark, Patrick Siegfried),¹¹ a megmaradt, fel nem használt kenyérből készült sörről, (Nadine Köhler, Patrick Siegfried dr),¹² a malnutrició történetéről (Ónódi Dóra),¹³ gyermekkori obezitásról (Bojtár Zsüliette),¹⁴ az állati eredetű termékek fogyasztásának fejlődéstörténetéről (Bartos Krisztina),¹⁵ Soós Aladár dietetikai rendszerének megalapításáról (Solymosi Dóra).¹⁶ Az állati eredetű termékek fogyasztásának változásáról az egyes honos állatállomány előfordulásai szerint informálódunk az európai történeti kitekintésében (Bartos Krisztina).¹⁷ Ugyanakkor a túlnépesedés miatti ételmisszer ellátottság problematikája is előkerült, új tápanyagforrások vizsgálata kapcsán (Fabine Stark, Patrick Siegfried). Háttérben a fontos globális ételmisszerhiány súlyos problémájához kapcsolódó okok is erősítik e kutatások fontosságát, melyet az említett német szerzők tollából olvashatjuk. Mint ismeretes olyan társadalmi események kényszerítik a keletkező ételmisszer-hulladék hasznosítását és társadalmi szinten való vizsgálódásukat, mint a szegénység, a jövedelmi egyenlőtlenségek, a klímaváltozás, a fegyveres konfliktusok, a talajerózió, genetikai diverzitás csökkenése, stb. ami éppúgy befolyásolja, mint a műtrágya és energiaár emelkedése, az ételmisszerpazarlás, demográfiai robbanás és az ellátási lánc sérülékenysége nemzetközi szinten.

Az **epidemiológiai témájú cikkek** részletesen foglalkoznak **egyes fertőző betegségekkel**, mint pl. a **tuberkulózis** elleni társadalmi mozgalmakról Magyarországon (Kovács Anett),¹⁸ amely része az európai pandémiáknak, hiszen a leggyakrabban előforduló fertőzést jelentette ez a betegség. Az egész 19. század egyik leggyakrabban előforduló betegsége volt a TBC. Magyarország már akkor is statisztikailag a legelőkelőbb helyen szerepelt a legtöbb halálessellett és a legmagasabb fertőződési arányszámaival. Ehhez a témához kapcsolódnak a szanatóriumi mozgalmak kialakulása is Európa-szerte. A kutatások és végül az oltóanyagok fejlesztése lesz a modern medicina egyik nagy vívmánya. A **járványos gyermekbénulás** kutatásának és a szakma- valamint a nagypolitikai háttéréről informálódhatunk a hidegháború idején (Forrai Judit).¹⁹ Olvashatunk a nagy kutató csapatok egyidejű munkájának eredményeként a megállított fertőzés sikertörténetéről, ugyanakkor a kutatók és a politika egymás elleni, olykor nem korrekt harcáról. Egy másik járványos betegség az **Escherichia coli** baktérium által okozott fertőzések patomechanizmusának története jelent meg, eddig még

¹¹ Fabienne Stark, [Patrick Siegfried](#): Darstellung und Untersuchung alternativer und neuartiger Proteinquellen für den Ersatz von tierischem Protein, DOI: [10.17107/KH.2024.28.8](https://doi.org/10.17107/KH.2024.28.8)

¹² Nadine Köhler, Patrick Siegfried: [Betrachtung des Zero Waste-Trends im Bereich der Lebensmittelproduktion und Bewertung der Marktchance von Brotbier](#), DOI: [10.17107/KH.2024.28.7](https://doi.org/10.17107/KH.2024.28.7)

¹³ Ónódi Dóra, Csajbókné Csobod Éva, Mák Erzsébet: Malnutrició története fogalmának változása a humán egészségügyben, DOI: [10.17107/KH.2023.27.7](https://doi.org/10.17107/KH.2023.27.7)

¹⁴ Bojtár Zsüliette: [Malnutrició története fogalmának változása a humán egészségügyben](#), DOI: [10.17107/KH.2023.27.7](https://doi.org/10.17107/KH.2023.27.7)

¹⁵ Bartos Krisztina: Állati eredetű termékek fogyasztásának alakulása a kezdetektől napjainkig, DOI: [10.17107/KH.2023.26.6](https://doi.org/10.17107/KH.2023.26.6)

¹⁶ Solymosi Dóra: dr. Soós Aladár a magyar dietetikai rendszer megalapítója, DOI: [10.17107/KH.2019.19.92-104](https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.92-104)

¹⁷ Bartos Krisztina: [Állati eredetű termékek fogyasztásának alakulása a kezdetektől napjainkig](#), DOI: [10.17107/KH.2023.26.6](https://doi.org/10.17107/KH.2023.26.6)

¹⁸ Kovács Anett: A tuberkulózis elleni társadalmi mozgalom Magyarországon, DOI: [10.17107/KH.2017.14.123-132](https://doi.org/10.17107/KH.2017.14.123-132)

¹⁹ Forrai Judit: [A járványos gyermekbénulás elleni vakcina a politikai és szakmai harc hálójában](#), DOI: [10.17107/KH.2020.21.75-91](https://doi.org/10.17107/KH.2020.21.75-91)

ilyen részletesen nem tárgyalt formában (Cseh Károly, Kaszás Edit at al.).²⁰ Egy másik írás pedig az **1831. Kolerajárvány** halálozási, demográfiai és társadalmi földrajzi vonatkozásairól szól, majd ugyanennek a szerzőnek (Havasdi József) egy másik írásából a baranyai kolera-halandóságról kapunk részletes képet²¹.

Ugyanakkor az aktualizálását mutatja a **pandémiák** vizsgálata is. A fertőzések elleni művi beavatkozása, prevenció a **variáció, inoculáció és vaccináció** fejlődéstörténetét ismerhetjük meg (Forrai Judit).²² A modern hazai közegészségügy, intézményesülés kialakulásáról, magáról a fogalom értelmezéseinek hátteréről, s ennek a szakmai- társadalmi diskurzus kialakulásáról is informálódhatunk (ifj. Rudish Ferenc), az állandóan jelen levő különböző fertőző betegségek kialakulása, fellángolása kapcsán.

Statisztika elméleti vitája jelenik meg Körösy József és Jekelfalussy József között a népszámlálási statisztika kapcsán hozzászólva a nagy statisztikusok, mint pl, Keleti Károly részéről is (Kalmár Ella).²³ A számok és statisztikák szerepének tudománytörténeti elemzéséről olvashatunk, valójában az epidemiológia egyik alappillére kialakulásáról (Madarász Bálint, Forrai Judit).²⁴ [Az epidemiológia és statisztikájának rövid történelmi keresztmetszetét](#) ismerhetjük meg Hippokratesz járványok logikájától, Galenosz kommentárján keresztül a perzsa járványtanon át a középkori nagy járványok Fracastoro leírásai után, Graunt az angol majd a német Süssmilch kutatók első statisztikai munkájukat követte Farr halálokkal foglalkozó statisztikájáról. Egyre nélkülözhetetlen lett a statisztika a fertőző majd a nem fertőző betegséget leírásánál, mire a mai formája kialakult (Forrai).²⁵

Népcsoportok, etnikumok egészségével kapcsolatos cikkek egyik érdekessége a ghanai szerző Samuel Adu-Gyamfi²⁶ írása az egészségről Ghanában. Bemutatásra került a magyarországi roma népesség táplálkozási szokásai, étkezési kultúrájának és hagyományaink ismertetése Kocsis Éva²⁷, amelyből megismerhetjük a tápanyag források kevésbé variábilis lehetőségét ellentétben egy mediterrán országgal. Kolóniában élő munkások vizsgálata tisztasággal, egészséggel és a lakhatási körülményekkel foglalkozik a következő cikk R. Nagy

²⁰ Cseh Károly, Kaszás Edit: Egy Escherichia coli járvány és a baktérium pathoadaptációjának története, DOI: [10.17107/KH.2012.5.86-248](https://doi.org/10.17107/KH.2012.5.86-248)

²¹ Havasdi József: Megyei járványügyi intézményrendszerek az 1831. évi kolerajárvány idején, Baranya és Tolna példáján, DOI: [10.17107/KH.2011.3.35-46](https://doi.org/10.17107/KH.2011.3.35-46), Az 1831. évi baranyai kolerahalandóság egyes demográfiai, társadalmi és földrajzi vonatkozásai, DOI: [10.17107/KH.2012.3.51-82](https://doi.org/10.17107/KH.2012.3.51-82),

²² Forrai Judit: Védelem a pandémiás fertőzések ellen: variáció, inoculáció, vaccináció története, DOI: [10.17107/KH.2022.25.4-1](https://doi.org/10.17107/KH.2022.25.4-1)

²³ Kalmár Ella: Statisztikai hivatalok ellentéte az 1891. évi népszámlálás feldolgozása során (avagy statisztikusok becsületbeli párbajához vezető út) 1-2. DOI: [10.17107/KH.2018.17.135-145](https://doi.org/10.17107/KH.2018.17.135-145), DOI: [10.17107/KH.2019.18.38-50](https://doi.org/10.17107/KH.2019.18.38-50), és két más rovatban megjelent munkája: DOI: [10.17107/KH.2011.2.144-157](https://doi.org/10.17107/KH.2011.2.144-157), DOI: [10.17107/KH.2012.4.224-242](https://doi.org/10.17107/KH.2012.4.224-242)

²⁴ Madarász Bálint, Forrai Judit: Számok és statisztikák szerepe az élettudományok fejlődésének történetében; az epidemiológia születése, DOI: [10.17107/KH.2021.23.95-107](https://doi.org/10.17107/KH.2021.23.95-107)

²⁵ Forrai Judit: Az epidemiológia és statisztikájának rövid történelmi keresztmetszete, DOI: [10.17107/KH.2024.29.1](https://doi.org/10.17107/KH.2024.29.1)

²⁶ Samuel Adu-Gyamfi: Science, Technology and Healthcare Delivery in Ghana: A Historical Perspective, DOI: [10.17107/KH.2019.18.94-115](https://doi.org/10.17107/KH.2019.18.94-115)

²⁷ Kocsis Éva: Magyarországi helyzetkép táplálkozási szokásokról a kultúra és a hagyományok tükrében, különös tekintettel a romákra, DOI: [10.17107/KH.2021.22.109-122](https://doi.org/10.17107/KH.2021.22.109-122)

József.²⁸ A kínai orvoslásba is betekinthetünk Berta Beata írásában,²⁹ valamint a japán szemgyógyászat történetébe is (Zentai Judit).³⁰

Szexológiával foglalkozó cikkek (amíg a pszi rovat meg nem született) közül kiemelném azt a cikket, amelyik a férfimeddség andrológiai és pszichológiai átfedéseit vizsgálja (Juhász Anna),³¹ a meddség ókori kezeléséről (Kovács Barbara et al.)³² A szexipar és mobilitás kiegyezés utáni fejlődését, nagyipari megjelenését és speciális magyar megnyilvánulásait olvashatjuk e cikkben a szexualitás és prostitúció szűrőjén keresztül a nagy történelmi váltásokat béke, ipari fellendülés, háború, terror, konszolidáció időszakait, szocializmus, rendszerváltás, amelyek nyomot hagytak a prostitúció társadalmi szabályozásain, szervezésében (civil és katonai formában) és a következmények (nemibetegségek) kezelésében egyaránt (Forrai Judit),³³ akár a járványok közé is sorolható „nyavalyákhoz” is sorolhatjuk a nemibetegségről szóló írást (Forrai Judit).³⁴ Egyik legnépszerűbb fogyasztás évszázadok óta az un. vágyfokozó ételek, italok, illatok használata, amellyel a mindig a teljesítményt akarták és akarják az emberek elérni (Forrai Judit).³⁵ Szexuális beavatási szokások antropológiai története mindkét nemnél az ókorig nyúl vissza, mindazokat a normális és rendellenes fejlődést követve kultikus eljárásokról kapunk ismereteket (a menstruációról, a fitymaszűkületről, a férfi és női körülmételekről-csonkításról, esküvő előtti felvilágosításról, a nászéjszakáról és végül a házasságról és prostitúcióról (Forrai Judit)³⁶ Meddség kezelésének izgalmas története az ókortól napjainkig nagy időtávot összefogó írás jelent meg Kovács Barbara, Várbíró Szabolcs és Forrai Judit írása.

Sebészet, mint az egyik legrégebben kialakult szakága az orvoslásnak fontos szerepet kapott ebben a rovatban. Többféle aspektusból vizsgálták a szerzők a sebészet konkrét területeit, átfogó írás is megjelent a jóslástól a transzplantációig címmel (Lévay Klára)³⁷ A hazai nyelőcső sebészeti iskola egyik ma még élő tagja számol be a nemzetközi több évtizedes szegedi sikerekről is, (Kosits Lajos),³⁸ az első magyarországi temesvári éteraltatásról

²⁸ R. Nagy József: Tisztaság, egészség, betegség és lakhatási viszonyok kolóniában élő munkásoknál, DOI: [10.17107/KH.2014.8.59-71](https://doi.org/10.17107/KH.2014.8.59-71)

²⁹ Berta Beáta: Évezredek nyomában.. a hagyományos kínai orvoslás legfőbb mérföldkövei és jelenlegi helyzete, DOI: [10.17107/KH.2023.27.4](https://doi.org/10.17107/KH.2023.27.4)

³⁰ Zentai Judit: Bepillantás a japán szemgyógyászat történetébe – a kezdetektől a 19. század közepéig, DOI: [10.17107/KH.2018.17.122-134](https://doi.org/10.17107/KH.2018.17.122-134)

³¹ Juhász Anna, Kopa Zsolt, Matuszka Balázs, Forrai Judit: A férfimeddség andrológiai és pszichológiai vonatkozásainak átfedései a történelmi korszakok során, DOI: [10.17107/KH.2024.29.7](https://doi.org/10.17107/KH.2024.29.7)

³² Kovács Barbara, Várbíró Szabolcs, Forrai Judit: [A meddség kezelési módjai az ókortól napjainkig](#), DOI: [10.17107/KH.2023.27.5](https://doi.org/10.17107/KH.2023.27.5)

³³ Forrai Judit: Szexipar és mobilitás Magyarországon a múltban és a jelenben, DOI: [10.17107/KH.2022.24.152-161](https://doi.org/10.17107/KH.2022.24.152-161)

³⁴ Forrai Judit: [Vénusz oltárán áldozók nyavalyája](#), DOI: [10.17107/KH.2020.20.119-137](https://doi.org/10.17107/KH.2020.20.119-137)

³⁵ Forrai Judit: A vágyfokozó antioxidánsok ereje. Szemelvények az afrodiziákumok kultúrtörténeti recepciójából. DOI: [10.17107/KH.2018.16.80-96](https://doi.org/10.17107/KH.2018.16.80-96)

³⁶ Forrai Judit: [Szexuális beavatási szertartások, szexuális kapcsolatok alakulásának történetéből](#), DOI: [10.17107/KH.2011.2.53-68](https://doi.org/10.17107/KH.2011.2.53-68)

³⁷ Lévay Klára, Fülöp András, Szijártó Attila: [Jóslástól a transzplantációig: Hogyan fejlődött a máj patológiás elváltozásainak sebészete az ókortól napjainkig?](#) DOI: [10.17107/KH.2022.25.4-3](https://doi.org/10.17107/KH.2022.25.4-3)

³⁸ Kotsis Lajos: A nyelőcsősebészeti világtársaság négy évtizede, DOI: [10.17107/KH.2022.25.4-5](https://doi.org/10.17107/KH.2022.25.4-5), A szegedi Sebészet legendás évei, DOI: [10.17107/KH.2018.16.68-72](https://doi.org/10.17107/KH.2018.16.68-72)

informálódhatunk (Matekovits György),³⁹ a Petz-féle szellemes, de ugyanakkor látványban elborzasztó gyomorvarrógépről ír Molnár F. Tamás.⁴⁰ A transzfúziótörtének nagy lépéseit tárja elénk Rajki Veronika.⁴¹

Szülészet mellett kifejlődött az 1950-es években egy új szaktudomány a **neonatalógia**, amely maximálisan támogatja az újszülött körüli perinatológiai esetek élettani funkciók ellátásában un. PIC intenzív centrumokban szerveződve. Persze már a 17. században is jelentek meg írások és foglalkoztak az újszülött ellátásával. A 19-20. század technikai fejlődése jelentős előrelépést jelentett pl. a termoregulátor vagy más néven az inkubátorok biztonságos tömeggyártásával, megfelelő légzéstámogatást nyújtva respirátorokkal, gyógyszeres szülés előtti támogatásokkal, felismert veszély esetén, a kora szülésre felkészülésben, kardiopulmonális AGPAR-féle pontozással standardizálni tudják az újszülött állapotát, vércsoportok felügyeletet, újszülöttek táplálása, mind növeli az életesélyeiket (Sallai Eszter).⁴²

Gyerekgyógyászati témán belül a bábák születés körüli feladatairól, e szakma történetéről is olvashatunk. A neonatalógia, mint viszonylag új tudományról, technikai fejlődéséről a háttérrel (gyermekotthonok, árvaházak, beteg gyerekek sorsáról ír Sallai Eszter).⁴³

A női gyógyítókkal, nőorvosokkal és a nők egészségügyi szerepével kapcsolatos legrelevánsabb tanulmányok a következők: Orvosnők társadalmi és szakmai szelekciójának ontológiája. A kezdet. A női orvosok társadalmi és szakmai kiválasztódásának története, a kezdetektől. Bemutatásra kerül milyen akadályokkal néztek szembe, és milyen társadalmi-történeti folyamatok segítették vagy akadályozták pályájukat.⁴⁴ Liptay Imréné – egy 20. századi magyar szülésznő története. Egy 20. századi magyar szülésznő életútja és munkássága. Bemutatja a hagyományos szülészeti gyakorlatot, a nők szerepét a szülészetben, valamint a szülésznők társadalmi elismertségének és szakmai fejlődésének történetét.⁴⁵ Érettségiző orvos- és gyógyszerész-jelölt lányok iskolai eredményei. Az Egri Angolkisasszonyok Leánygimnáziumának pályaválasztói (1930–1940).⁴⁶ A női orvos- és gyógyszerészjelöltek iskolai teljesítménye és pályaválasztása a 20. század első felében. megismerhetjük hogyan változott a nők helyzete az orvosi és gyógyszerészi képzésben, milyen nehézségekkel küzdöttek, és milyen eredményeiket érték el. Női karrier a fegyelmi intézmények között: lelencház, bordélyház, dologház, Magdolna otthon a századfordulón. A nők társadalmi karrierlehetőségei és a fegyelmi intézményekben betöltött szerepeik a 19–20. század fordulóján. A nők a társadalmi és egészségügyi intézményrendszerbe való integrálódását követhetjük nyomon, mint kliensek-páciensek, az egészségügyben ellátottak

³⁹ Matekovits György: [Európát követve az első műtétet Magyarországon éteraltatásban Temesváron végezték 1847-ben](https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.69-75), DOI: [10.17107/KH.2019.19.69-75](https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.69-75)

⁴⁰ Molnár F. Tamás: [A Petz-féle sebészeti gyomorvarrógép; elő és utóélet, és ami közte van. Egy elhallgatott hungarikum](https://doi.org/10.17107/KH.2019.18.51-83), DOI: [10.17107/KH.2019.18.51-83](https://doi.org/10.17107/KH.2019.18.51-83)

⁴¹ Rajki Veronika: A mérföldkövek a transzfúziológia történetében, DOI: [10.17107/KH.2014.9.74-89](https://doi.org/10.17107/KH.2014.9.74-89)

⁴² Sallai Eszter: A neonatalógia technikai fejlődésének története, DOI: [10.17107/KH.2023.26.5](https://doi.org/10.17107/KH.2023.26.5).

⁴³ Sallai Eszter Zsófia: A neonatalógia technikai fejlődésének története. DOI: [10.17107/KH.2023.26.5](https://doi.org/10.17107/KH.2023.26.5)

⁴⁴ Forrai Judit: DOI: [10.17107/KH.2019.19.32-58](https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.32-58)

⁴⁵ H. Molnár Anikó, Krémer Ibolya, Rigó János: DOI: [10.17107/KH.2021.22.123-137](https://doi.org/10.17107/KH.2021.22.123-137)

⁴⁶ Papp Barbara, Gonda Xénia: DOI: [10.17107/KH.2021.23.108-118](https://doi.org/10.17107/KH.2021.23.108-118)

oldaláról.⁴⁷ Ezek a cikkek kiemelkedően fontosak a női gyógyítók, nőorvosok és a nők egészségügyi szerepének történeti áttekintésében. Mind a hagyományos gyógyításban betöltött szerepüket, mind a modern orvostudományba való bekerülésük folyamatát, akadályait és eredményeit vizsgálják.

Összefoglaló a Kaleidoscope művészettel és kultúrával kapcsolatos cikkeiből

A listában több cikk is kiemelkedik, amelyek a medicinán túlmutató kulturális és esztétikai kérdéseket vizsgálnak (AI):

Cím (magyar)	Cím (angol/német)	Rövid leírás és fókusz
A haldoklás esztétikája Ferdinand Hodler és Valentine Godé-Darel	– The Aesthetics of Dying – Ferdinand Hodler and Valentine Godé-Darel	A cikk a halál és a haldoklás ábrázolásának művészeti-esztétikai szempontjait vizsgálja a svájci szimbolista festő, Ferdinand Hodler munkáin keresztül, különös tekintettel a felesége (Valentine Godé-Darel) halálát megörökítő sorozatra. Az orvoslás és a művészet határán mozgó tanulmány a halál feldolgozásának kulturális és vizuális aspektusait elemzi.
Személytelen és személyes művészet	Impersonal and personal arts	Ez a cikk valószínűleg a művészetelmélet egy alapvető kérdését járja körül, miszerint a műalkotás mennyiben a művész személyes kifejezése, és mennyiben válik tőle független, önálló entitássá. Az orvostörténeti folyóirat kontextusában ez a szerzői attitűd (személyesség vs. objektivitás) tudományos munkára való lefordítását is jelentheti.
Jim Morrison és a film alkímiája	Jim Morrison and the Alchemy of Film	A tanulmány a híres zenész, Jim Morrison életét és művészetét vizsgálja a film szemszögéből, feltehetően a pszichoanalízis, a kreativitás és az önpusztítás témakörei mentén. A film (mint művészeti forma) és a pszichológia metszéspontjait elemzi.
Esztétika határán, antropológia és derengési állapot	The Stream of Consciousness as an Anthropological and Aesthetic Principle	A cikk Hermann Broch osztrák író és gondolkodó munkásságát veszi alapul. A Broch által vizsgált tudatfolyam vagy "derengési állapot" (stream of consciousness) mint esztétikai és antropológiai elv elemzése, ami a mélylélektani és irodalomelméleti vonatkozásokat kapcsolja össze.
Az élet, az erotika és a ritmus, avagy a szerelem zenéje	Life, erotic and rhythm, or the music of love	Ez a cím egy filozófiai, kultúrtörténeti esszére utal, amely a zene (ritmus), az erotika és az élet alapvető mozgatórugói közötti kapcsolatot kutatja, valószínűleg orvosi, pszichológiai vagy antropológiai szempontból kiegészítve.
Nietzsche értelmezése	Luther- Nietzsche's interpretation	Egy komoly filozófiai és kultúrtörténeti esszé, amely Friedrich Nietzsche filozófus Luther Mártonról alkotott nézeteit vizsgálja, feltárva a kultúra, a vallás és a modern gondolkodás összefüggéseit.

Összefoglaló a határterületi cikkekről

A cikkek rávilágítanak arra, hogy az orvostudomány fejlődése elválaszthatatlan a tágabb történelmi, politikai és társadalmi kontextustól.

⁴⁷ Forrai Judit: DOI: [10.17107/KH.2021.22.96-108](https://doi.org/10.17107/KH.2021.22.96-108)

I. Orvoslás és Történelmi Válságok (Háborúk, Járványok, Katasztrófák)

Ezek a tanulmányok azt mutatják be, hogyan vizsgálják az orvoslás a legszélsőségesebb történelmi körülmények között, és hogyan hat a politika vagy a háború a gyógyításra:

- A leningrádi blokád történetének orvosi aspektusai:
 - Fókusz: A második világháború alatti, több mint két évig tartó leningrádi (ma Szentpétervár) ostrom egészségügyi és túlélési stratégiái.
 - Téma: A cikk az éhínség, a hideg és a folyamatos bombázás okozta betegségeket (pl. alultápláltság, skorbut) és a civil lakosság, valamint az orvosi személyzet küzdelmét elemzi az orvosi ellátás fenntartásáért ilyen kritikus körülmények között.
- Egy csapatorvos hétköznapijai az első világháborúban:
 - Fókusz: Berde Károly hadinaplói alapján a frontvonalon szolgáló katonáorvosok tapasztalatai, a sebesültek ellátásának kihívásai és a háború pszichés terhei.
 - Téma: Intim bepillantás a katonáorvoslás korai modern történetébe.
- Védelem a pandémiás fertőzések ellen: varioláció, inoculáció, vaccináció története:
 - Fókusz: A fertőzések elleni védekezés módszereinek történelmi evolúciója, a himlő elleni védekezéstől a modern oltásokig.
 - Téma: Gyakorlati orvosi eljárások és a közegészségügyi gondolkodás fejlődése.
- A Contergan-tragédia visszhangja a Kádár-korszak sajtójában és szakirodalmában:
 - Fókusz: A nyugati világot sújtó, gyógyszer okozta súlyos születési rendellenességi hullám (thalidomid-botrány) magyarországi recepciója és hatása a gyógyszer szabályozásra a szocialista érában.

II. Tudomány és Politika / Intézménytörténet

Ezek a cikkek bemutatják, hogyan fonódik össze az orvoslás a nagypolitikával, a társadalmi reformokkal és az intézményi szerkezetekkel:

- A járványos gyermekbénulás elleni vakcina a politikai és szakmai harc hálójában:
 - Fókusz: A poliovírus elleni oltás bevezetésének története, ahol a tudományos versengés és az orvosszakmai viták mellett a politikai döntések és az állami egészségügyi irányítás is nagy szerepet játszott.
- Felvilágosodás, biopolitika, népesség. A modern közegészségügy fogalmának 19. századi kontextusai:
 - Fókusz: A közegészségügy mint állami feladat és tudományág kialakulása, összekapcsolva a felvilágosodás eszméivel és a biopolitika fogalmával.
- Az orvosegyesületek politikai szerepe a 20. század elején:
 - Fókusz: Az orvosok szakmai szervezeteinek bevonódása a politikai és társadalmi döntéshozatalba, a szakmai önkormányzatiság kérdései.
- Kínzás vagy gyógyítás? Pszichiátria és pszichoanalízis az első világháborúban:

- Fókusz: A pszichiátriai kezelések (különösen a "háborús neurózis" kezelése) etikussági kérdései a háborús erőszak és a túlélési kényszer kontextusában.

III. Orvoslás és Más Szakterületek (Technológia, Orientalisztika)

Ez a csoport a gyógyítás és a nem orvosi szakterületek kölcsönhatását vizsgálja:

- A magyar vasutak helyzete Trianon idején:
 - Fókusz: Bár elsősre csak történelmi témának tűnik, a cikk valószínűleg a vasút közegészségügyi és logisztikai szerepét is érinti Trianon idején, különös tekintettel a járványügyi védekezésre, a sebesültszállításra és az orvosi ellátás biztosítására.
- Antalffy Endre – Erdély elfelejtett nagy orientalista:
 - Fókusz: Antalffy Endre, a magyar orientalista munkássága.
 - Kapcsolat az orvosláshoz: Az orientalizmus és a keletkutatás révén az ókori vagy távol-keleti gyógyászati rendszerek (pl. hagyományos kínai orvoslás) kutatásának kulturális háttere merülhet fel.
- Évezredek nyomában...a hagyományos kínai orvoslás történetének legfőbb mérföldkövei és jelenlegi helyzete:
 - Fókusz: A Tradicionális Kínai Orvoslás (TCM) fejlődése, amely a modern nyugati medicinával párhuzamosan létező, de alapvetően eltérő filozófián alapuló gyógyászati rendszer.
- A Petz-féle sebészeti gyomorvarrógép; elő és utóélet, és ami közte van. Egy elhallgatott hungarikum:
 - Fókusz: A magyar orvosi technológia- és technikátörténet egyik kiemelkedő példája, Petz Aladár találmánya, amely forradalmasította a sebészetet.

Ezek a példák jól mutatják, hogy a *Kaleidoscope* folyóirat a szűken vett orvostörténeten túl, az emberi kultúra és tudománytörténet széles spektrumát öleli fel.

Filozófia, Irodalom és Művészet Határterületei (AI)

Téma	Cikk címe	Szerző(k)
Nietzsche és Filozófia	Vita femina – Szerelemfilozófia nietzschei alapokon	Kiss Endre
Nietzsche és Teológia	Nietzsche Luther-értelmezése	Kiss Endre
Filozófiai Antropológia	Világbölcsek önmeghatározása. Moses Mendelssohn és Johann Georg Hamann Szokrátesz-képe	Kiss Endre
Művészetelmélet/Pszichológia	Személytelen és személyes művészet	Gerevich József
Film- és Irodalomtudomány	Jim Morrison és a film alkímiája	Kelemen Attila
Esztétika és Antropológia	Esztétika és antropológia határán. Hermann Broch és a derengési állapot	Nemes Zoltán Márió

Összesített Intézmény- és Szervezettörténeti Táblázat (AI)

Intézmény Neve	Típusa	Történeti Téma / Fókusz	Kiemelt Kutatók	Szerző(k)	Korszak	Tudományterület
Pesti Orvosegyesület	Királyi A	legelső tudományos orvosi	magyarországi társaság György	Károly, Reformkor, Tibor, Orvostörténet		Dualizmus,

Intézmény Neve	Típusa / Történeti Téma / Fókusz	Kiemelt Kutatók	Szerző(k)	Korszak / Tudományterület
	(1837), a szakmai és tudományos szerveződés kezdetei.	Markusovszky Lajos		
Magyar Kamara (MOK)	Orvosi története: a kötelező kamarai tagság és a Kamara politikai szerepe (1936. I. tc.).	Hegedűs Katalin, Verebely Tibor		20. század (Horthy-kor, Kádár-korszak utóélete), Politika
Lipótmézei (OPNI)	Tébolyda (1868) intézmény- és épülettörténete, a hazai pszichiátria intézményesülése.	Kozári Monika, Bán Dávid, Dr. Vizi János, Zetl Lajos (építész)		Pszichiátriatörténet, Közegészségügy, 19–21. század
Semmelweis Egyetem (Jogelődők)	Az Orvostudományi Kar önállósulása (1951) és a Semmelweis-név felvétele (1969) körüli viták.	Dr. Molnár László, Kapronczay Károly, Antall József		Felsőoktatás Története, Orvostudomány
Semmelweis Szülőház/Múzeum	Semmelweis Ignác emlékezetének intézményesítése, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum létrejötte.	Kapronczay Károly, Kásler Miklós		Kultúrtörténet, Emlékezetpolitika
Budapesti Egyetem (Jogelődők)	Az Institutum Geometricum (1782) és a József Ipartanoda megalapítása, a mérnökképzés egyetemi szintre emelése (1871).	Dr. Sztoczek József (Rektori források)		Technikatörténet, Felsőoktatás Története
Pszichoanalitikus Tanszék/Klinika	Ferenczi Sándor és a rövid életű pszichoanalitikai tanszék (1919) felállítása és megszűnése.	Bókay Antal, Harmatta János, Mészáros Judit		Pszichoanalízis Története, Politikátörténet (Tanácsköztársaság)
Közegészségügyi Hivatalok	A modern közegészségügy fogalmának kialakulása, az egészségügyi szabályozás 19. századi kontextusai.	Rudisch Ferenc, Benedek Tóth		Közegészségügy, Filozófia, Államigazgatás
Kórházak Technológia	Az orvosi innovációk intézményi háttere (pl. a Petz-varrógép), katonai kórházak története.	Prof. Dr. Molnár F. Tamás (Sebészet), Kozári Monika (Kórház-történet)		Sebészet, Honvéddorvoslás

Genomika és Modern Orvostudomány Története cikkek szerzői (AI)

Cikk Címe (Magyar)	Tudományterület / Fókusz	Szerző(k) Folyóiratban	Neve	a
A teljes genom szekvenálás története	Genomika, Technikatörténet (DNS-szekvenálás)	Engel János		
A személyre szabott medicina fejlődése, története	Precíziós Orvoslás, Genomika	Román Ádám		
Csik Lajos (1902 – 1962) orvos-biológusnak... élettrajzi adataira és életútírása	Örökléstan, Genetika Története	Kovács I. Gábor, Dr. Szelényi Zoltán, Dr. Vizi János		
A D-vitamin felfedezése és a carcinogenesis D-vitamin, való kapcsolatának történelmi áttekintése	Onkológia (Rák) Története	Kárász Nóra		

Külön tematikus számok is megjelentek

A szabadgyök-kutatás évtizedei és magyar vonatkozásai (2017/14. szám)

(Szerző: Blázovics Anna)

A "Szabadgyök-kutatás évtizedei" sorozat egy átfogó, sorozatként megjelent gyűjtemény a magyarországi szabadgyök-kutatásokról, különböző intézmények és tudományterületek eredményeit bemutatva.

Tematika	Kutatás fő fókusza	Módszerre való utalás	Intézmények és/vagy Szerzők (Szerzők a cím alapján)
Általános / Orvostörténet	A szabadgyök kutatás módszerei és orvostörténeti vonatkozásai.	Méréstechnikai/kémiai/biokémiai módszerek	Nem azonosított
Kardiológia	A pécsi iskola eredményei a kísérletes kardiológiában.	Kísérletes kardiológiai módszerek	Pécsi Iskola
Gastroenterológia / Immunológia	Neuroimmunmoduláció az emésztőrendszerben.	Neuroimmunmodulációs vizsgálatok	Nem azonosított
Élelmiszer-tudomány / Táplálkozás	Szabad gyökök és antioxidánsok az élelmiszerekben, szerepük a táplálkozással összefüggő betegségekben.	Élelmiszer-analitikai, táplálkozástudományi vizsgálatok	Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet (1985–2013)
Biokémia / Vaskuláris biológia	A hem mint toxikus, természetes vaskomplex hatásai, a hemoxigenáz/ferritin védelmi rendszer felfedezése.	Biokémiai, vaskuláris biológiai kutatások	Debreceni Egyetem Vaskuláris Biológiai Kutatócsoportja
Klinikai medicina / Farmakognózia	Szabadgyök-kutatás a Semmelweis Egyetem klinikáján és a Farmakognóziai Intézetben.	Klinikai és biokémiai kutatások	Semmelweis Egyetem II. Belgyógyászati Klinika és Farmakognóziai Intézet
Állatorvostudomány	Az oxidatív stressz és a védelmi rendszer vizsgálatának veteriner aspektusai.	Veteriner kutatási módszerek	Nem azonosított
Takarmányozástani	Szabadgyök kutatás szeléntől a mikotoxinokig.	Takarmányozástani, élettani kísérletek	Szent István Egyetem Takarmányozástani Tanszék
Növénybiológia / Kémia	Szabadgyök-kutatások a növényi stresszhatásoktól az antioxidáns védelemig (1996-tól napjainkig).	Növényélettani, kémiai/genetikai vizsgálatok	Szent István Egyetem Budai Campus (Alkalmazott Kémiai és Genetikai/Növénytermesztési Tanszékek)
Növényélettani	A Szegedi Tudományegyetem Növényélettani/Növénybiológiai Tanszékének hatvanöt éve: a növényi hormonoktól a szabad gyökökig.	Növényélettani/Biokémiai kutatások	Szegedi Tudományegyetem Növényélettani/Növénybiológiai Tanszék
Biokémia / Orvosi-biológiai	Orvosi-biológiai vonatkozású szabadgyökös kutatások.	Orvosi-biológiai kutatások	MTA Természettudományi Kutatóközpont és elődintézményei
Történeti	Matkovics-műhely, a szegedi	Történeti áttekintés	Matkovics-műhely, Szeged

Tematika	Kutatás fő fókusza	Módszerre való utalás	Intézmények és/vagy Szerzők (Szerzők a cím alapján)
összefoglalás	szabadgyök kutatás évtizedei.		
Kultúrtörténet / Egyiptom	Egyiptomi orvostörténeti kutatások szabadgyökös vonatkozásai.	Orvostörténeti/kultúrtörténeti elemzés	Nem azonosított
Személyes hangvétel AI táblázat	Együtt a barátság és a tudomány útján.	Baráti, személyes emlékek	Nem azonosított

Összefoglalva:

- 1. Tematika és kutatás:** A cikkek lefedik a szabadgyök-kutatás teljes spektrumát, az alapkutatástól (pl. hem/vaskomplex hatások, neuroimmunmoduláció) a klinikai alkalmazásig (kardiológia, belgyógyászat), az agrártudományokig (takarmányozástan, növényi stressz) és a közegészségügyig (élelmiszerek és táplálkozással összefüggő betegségek).
- 2. Módszer:** A fő módszertani fókusz a kísérletes tudományokon van (biokémia, kísérletes kardiológia, analitika), de megjelennek a történeti kutatási módszerek is (Matkovics-műhely áttekintése, orvostörténeti vonatkozások, módszerek története).
- 3. Szerzők/Intézmények:** A cikkek bemutatják a legfontosabb kutatási centrumok (Debrecen, Szeged, Pécs, Semmelweis Egyetem, MTA TTK, Szent István Egyetem, OÉTI) munkáját, kiemelve a Matkovics-műhely szegedi iskolájának alapító szerepét. A legtöbb szerzői név nem derül ki a címekből, de a megjelölt intézmények és "iskolák" (pl. Pécsi Iskola) jelzik az erős szakmai közösséget.

A másik tematikus szám:

Semmelweis Ignác munkásságával és hatásával foglalkozó cikkek a **"EFFECT OF SEMMELWEIS"** rovaton belül találhatók. Ezekből készített kimutatás tematika, kutatás, módszer és szerzők szerint:

Tematika	Kutatás fő fókusza / Téma	Módszer
Fertőzéskezelés minőségbiztosítás	és Semmelweis Ignác: infektókontroll, statisztikai analízis és minőség ellenőrzés.	Orvostörténeti elemzés, statisztikai módszerek értékelése.
Kortörténeti kontextus	Jókor volt jó helyen Semmelweis? A felfedezés körülményei.	A Történeti kontextus elemzése, forráskritika.
Kísérleti orvostudomány	Mely szerepet játszottak Tierexperimente (állatkísérletek) a gyermekágyi láz felderítésében?	Kísérletes módszerek orvostörténeti vizsgálata.
Tudománytörténet	A „Semmelweis-kutatás” története (a róla szóló kutatások és recepció története).	Tudománytörténeti áttekintés.
Emlékállítás és kultusz	Kiegészítő adatok a budapesti Semmelweis-szoborcsoport történetéhez: koszorúzás (1948) után áttelepítés (1949).	Kulturális és helytörténeti kutatás, dokumentumok elemzése.

Tematika	Kutatás fő fókusza / Téma	Módszer
Nyelv és identitás	Semmelweis Ignác és a magyar orvosi nyelv.	Nyelvtörténeti és orvosi nyelvészeti elemzés.
Kórházi körülmények	Kórházi regulák a XIX. századi Magyarországon (a higiénés és működési körülmények vizsgálata).	Intézménytörténeti és szociális források elemzése.
Klinikai szülészeti kezdetei	A klinikai szülészeti kezdetei: Göttingentől Pest-Budáig (a szülészeti gyakorlat fejlődése).	Orvostörténeti összehasonlító elemzés.
Transzfúziós orvostudomány	Az Anfänge der wissenschaftlichen Indikation der Bluttransfusion (vérátömlesztés) és a szülészeti a 19. században.	Történeti kutatás, orvosi eljárások
Antiszeptikus eljárások	Aki antiszeptikus módszere kidolgozásával megelőzte Listert, Enrico Bottini (1835-1903) olasz sebész.	Orvostörténeti párhuzamok és elsőség kérdése.
Demográfia és népegészségügy	Perinatális mortalitás, veleszületett defektusok, vérrokonházasság, születésszabályozás az arab világban.	Demográfiai, epidemiológiai adatok elemzése (a Semmelweis-féle fertőzéskontroll tágabb kontextusa).
Tanítványok és hatás	Semmelweis erdélyi tanítványa: Maizner János szülészprofesszor.	Életrajzi kutatás, szakmai hatás vizsgálata.
Aktuális üzenet	Semmelweis üzenete a mai magyar egészségügynek.	Érintett témák aktuális helyzetének vizsgálata, gyakorlati következtetések.

Kimutatás a Semmelweis Ignác témájú cikkekről (EFFECT OF SEMMELWEIS) /AI

A Semmelweis témájú cikkek átfogóan vizsgálják a tudós hatását és relevanciáját:

- 1. Tematika:** A cikkek központi témája maga Semmelweis Ignác és a gyermekágyi láz elleni küzdelme (1847–1865). Ezen belül azonban a fókusz áthelyeződik az infekciókontroll elveire, a statisztikai gondolkodásra, az orvosi nyelv fejlődésére és a magyar orvosi oktatás/gyakorlat történetére. A sorozat tágabb kontextust is ad, kitérve a kortárs antiszeptikus törekvésekre (Bottini, Lister) és a népegészségügyi vonatkozásokra is (pl. demográfia az arab világban).
- 2. Módszer:** A fő alkalmazott módszer az orvostörténeti kutatás és a történeti források elemzése (dokumentumok, regulák, életrajzok). Emellett megjelenik a tudománytörténeti reflexió (a róla szóló kutatások története), az aktuális helyzetértékelés (üzenet a mai egészségügynek) és a kulturális/helytörténeti vizsgálat (szoborcsoport).
- 3. Szerzők/Személyek:** Semmelweis Ignác mellett kiemelt szerepet kapnak a tanítványok (Maizner János), a riválisok/kortársak (Enrico Bottini, Joseph Lister) és a róla szóló kutatások.

Összefoglalás:

A modern medicina szerteágazó tematikája 10 nagy kategóriába sorolható, ezek a következők:

1. Orvosi szakterületek és betegségek története

Ez a kategória a különböző betegségek és állapotok orvostörténeti fejlődését mutatja be: hogyan ismerték fel őket, miként változott a diagnózisuk és kezelésük, milyen társadalmi jelentőséggel bírtak. Gyakran rávilágít arra is, hogy egy adott betegség mennyire meghatározta a kor orvoslását, és milyen tudományos vitákhoz vezetett.

- Gyulladásos bélbetegség eredete
- Férfiméddőség andrológiai és pszichológiai vonatkozásai
- Autoimmun betegségek történeti forrásokban
- Malnutríció fogalmának változása
- Gyermekkori obezitás hipoventilációs szindróma
- Infertilitás kezelési módjai az ókortól napjainkig
- Osteoarthritis és kezelésének története
- Terhességi cukorbetegség története
- Fallot-tetralógia kutatásának és kezelésének története
- Hypospadiasis története
- Hosszú-QT-szindróma története
- Atrial flutter áttekintő története
- Tuberkulózis elleni társadalmi mozgalom
- Escherichia coli-járvány története

2. Diagnosztikai és terápiás technológiák fejlődése

Itt azok az eszközök és eljárások jelennek meg, amelyek forradalmasították a gyógyítást és a vizsgálatokat: például képalkotó módszerek, szervátültetéshez kapcsolódó technológiák, vagy a művi lélegeztetés. Ezek a fejezetek jól mutatják, hogy a technológiai innováció szorosan összefonódott a gyógyítás lehetőségeinek bővülésével.

- Teljes genom szekvenálás története
- Ultrahangvizsgálat története
- Neonológia technikai fejlődése
- Művi lélegeztetés történeti vázlata
- Petz-féle sebészeti gyomorvarrógép története
- Mérőföldkövek a transzfuziológia történetében
- Kontrasztanyagok és képalkotás fejlődése

3. Orvoslás történelmi alakjai és életrajzok

Ebbe a csoportba az orvostörténet nagy alakjainak életútjai és tudományos munkássága tartozik. A személyes sorsokon keresztül betekintést nyerhetünk abba, hogyan születtek a nagy felfedezések, és mennyire emberi tényezők – kitartás, kíváncsiság, olykor szerencse – vezették előre az orvostudományt.

- Sunao Tawara
- Jan Evangelista Purkinje

- Szent-Györgyi Albert
- Wilhelm His Jr
- Imre Magyar professzor
- Romhányi György
- Csik Lajos
- Béla Horváth szemész professzor
- Károly Méhes emlékezete
- Philipp Schwartz emlékezete
- Pető András mozaikok

4. Orvoscépzés és intézménytörténet

Ez a kategória az orvoscépzés intézményesülését, az orvosi egyetemek, társaságok és szakmai szervezetek történetét tárgyalja. Fontos, mert az orvoslás fejlődése nemcsak az egyéni felfedezéseken múlt, hanem azon is, hogy hogyan szerveződött meg a tudás átadása és a szakma szabályozása.

- Népegészségügyi Intézet 150 éves
- Pécsi Erzsébet Tudományegyetem orvosi szakosztálya
- Magyar orvoscépzés korszakai
- Orvosi Kar épületei
- Magyar Orvosi Kamara újra alapítása
- Magyar Orvostörténeti Társaság története
- Orvosi Hetilap újjáélesztése

5. Közegészségügy, epidemiológia és statisztika

A közegészségügyi gondolkodás és a járványok kezelésének története tartozik ebbe a csoportba. Megmutatja, hogyan váltak a statisztikai módszerek és a járványügyi intézkedések nélkülözhetetlenné a betegségek megértésében és visszaszorításában. Ezzel szorosan összefügg az oltások és megelőző programok története is.

- Epidemiológia és statisztika rövid története
- Számok és statisztikák szerepe az élettudományokban
- Kolera 1831 Baranyában és Tolnában
- Járványügyi intézményrendszerek a 19. században
- Védőoltások története (variáció, inokuláció, vakcináció)
- Polio elleni vakcina politikai küzdelmei
- Közegészségügyi gondolkodás 'A Hon' újságban
- Tiszta ivóvíz ügyének története

6. Táplálkozás- és élelmiszertörténet

Ez a téma a táplálkozási szokások, a tápanyagok felfedezése és az élelmiszer-fogyasztási trendek változását mutatja be. Egyszerre érinti a biológiai és a kulturális szempontokat,

például az új fehérjeforrásokhoz való társadalmi viszonyt vagy a vitaminok szerepét a betegségek megelőzésében.

- D-vitamin felfedezése és carcinogenezis
 - Állati eredetű termékek fogyasztásának története
 - Táplálkozási szokások Magyarországon (roma közösségre fókuszálva)
 - Zero waste trend és brotbier
 - Alternatív fehérjeforrások vizsgálata
 - Afrodiziákumok és antioxidánsok
-

7. Tudományos áttörések és kutatástörténet

Ide azok az írások tartoznak, amelyek a nagy felfedezések, paradigmaváltások és kutatási irányzatok történetét tárgyalják. Bemutatják, hogyan vezetett a kitartó munka, de olykor a szerencse is, új elméletekhez és terápiákhoz. Ez a kategória segít megérteni a tudomány fejlődésének belső logikáját.

- Glikációs végtermékek kutatása
- Cirkadián kutatás története
- Regeneratív medicina és szövetmérnökség
- Személyre szabott medicina fejlődése
- Szabadgyök-kutatás évtizedei (különböző egyetemeken)
- A szerencse vagy véletlen szerepe az orvostudományban

8. Pszichoanalízis, pszichiátria és társadalomtörténeti vonatkozások

Ez a rész a lélektan, pszichoanalízis és pszichiátria fejlődését vizsgálja, valamint azt, hogyan fonódott össze a társadalmi normákkal és kultúrával. Ide tartoznak a Freud-tanítványok vitái, a háborús pszichiátria és a szexualitás társadalmi értelmezései is – vagyis olyan területek, ahol az orvostudomány és a társadalom kölcsönösen alakították egymást.

- Pszichoanalízis magyar recepciója
 - Freud-tanítványok és viták (pl. Ferenczi, Weininger)
 - Pszichiátria az I. világháborúban
 - Szexuális beavatási szertartások története
 - Szexipar és mobilitás Magyarországon
 - Női karrier fegyelmi intézmények között
 - Társadalomlélektan Brochnál
-

9. Nemzetközi és regionális vonatkozások

Ez a kategória az orvostudomány globális dimenzióját mutatja be: hogyan fejlődött a gyógyítás Ghánában, Japánban, vagy milyen szerepe volt az európai orvoslásnak más kultúrákban. Emellett megvilágítja, hogy az egészségügyi kérdések mindig szoros kapcsolatban álltak a politikai és társadalmi viszonyokkal.

- Orvosi turizmus Ghánában
- Tudomány, technológia és egészségügyi ellátás Ghánában
- Japán szemgyógyászat története
- Európai orvostudomány a 17. században
- Leningrádi blokád orvosi aspektusai

10. Egyéb kulturális és filozófiai vonatkozások

Itt azok a tanulmányok kaptak helyet, amelyek túlmutatnak a szűken vett orvostörténeten: például az orvoslás és a művészet kapcsolata, filozófiai értelmezések vagy a halál és szerelem ábrázolásai. Ez a kategória azt hangsúlyozza, hogy az orvostudomány mindig beágyazódott a szélesebb kulturális közegbe.

- Nietzsche Luther-értelmezése
- Jim Morrison és film alkímiája
- Hermann Broch társadalomlélektana
- A haldoklás esztétikája (Hodler és Godé-Darel)
- A szerelem zenéje – erotika és ritmus

Ekkora terjedelmű és számú cikk közül a **8 legjobbat választottunk**, ezek a következők:

Rang	Cím (Magyarul)	Tematika Tudományterület	/ Értékelés Indoklása
1.	A teljes genom szekvenálások története DOI: 10.17107/KH.2024.29.3	Genetika, Személyre szabott orvoslás	A 21. századi orvostudomány alapvető paradigmaváltása. Ennek a technológiának a története kulcsfontosságú a modern diagnosztika és a célzott terápiák megértéséhez.
2.	Védelem a pandémiás fertőzések ellen: varioláció, inoculáció, vaccináció története DOI: 10.17107/KH.2022.25.4-1	Közegészségügy, Immunológia	A járványok elleni védekezés és a vakcináció története a népegészségügy legnagyobb sikertörténete. Globális és örökérvényű téma.
3.	A D-vitamin felfedezése és a carcinogenesisrel való kapcsolatának történelmi áttekintése DOI: 10.17107/KH.2024.29.2	Táplálkozástudomány, Onkológia, Biokémia	Megmutatja, hogyan vált egy egyszerű vitamin a rákmegelőzés és számos egyéb betegség (pl. autoimmun) kulcsenyőjévé. A táplálkozás és a betegségek komplex kapcsolatát vizsgálja.
4.	A regenerációs medicina és a szövetmérnökség történelmi háttere DOI: 10.17107/KH.2021.22.73-80	Orvosi technológia, Jövő orvoslása	A legújabb orvosi innovációk története. A szervtranszplantációt felváltó szövetpótlás és a sérült szervek gyógyításának ígéretét

Rang	Cím (Magyarul)	Tematika Tudományterület	Értékelés Indoklása
5.	Szent-Györgyi Albert - a sokoldalú biológus DOI: 10.17107/KH.2020.20.89-118	Biográfia, Biokémia, Magyar tudománytörténet	hordozza. Egy magyar Nobel-díjas (C-vitamin, szabadgyök-kutatás) életútjának bemutatása, amely a magyar biokémiai kutatás világszínvonalát jelzi.
6.	A művi lélegeztetés történeti vázlata DOI: 10.17107/KH.2020.21.52-74	Intenzív Terápia, Aneszteziológia	A modern intenzív ellátás és az életmentő beavatkozások egyik alapköve. A technikai fejlődés nyomán követése a kritikus állapotú betegek kezelésében.
7.	Az előrehaladott glikációs végtermékek (AGE-k) kutatásának története DOI: 10.17107/KH.2024.29.6	Biokémia, Endokrinológia	Az AGE-k kutatása alapvető a cukorbetegség, az érlelmeszesedés és az öregedés folyamatának megértésében. A kutatási fókusz a krónikus nem fertőző betegségekre helyeződik át.
8.	Jóslástól a transzplantációig: Hogyan fejlődött a máj patológiás elváltozásainak sebészete az ókortól napjainkig? DOI: 10.17107/KH.2022.25.4-3	Sebészet, Transzplantológia	A sebészeti beavatkozások fejlődését mutatja be egy komplex szerv (máj) keresztül, az ókori sejtéstől a modern transzplantációig.

A cikkek rendkívül gazdag és sokrétű gyűjteményt alkotnak, amelyek főként az **orvostudomány és az egészségügy történelmi, kulturális, társadalmi és etikai vonatkozásait** vizsgálják.